

YÖN

HAFTALIK GAZETE

TEKNOLOJİ
EMPERYALİZMİ !

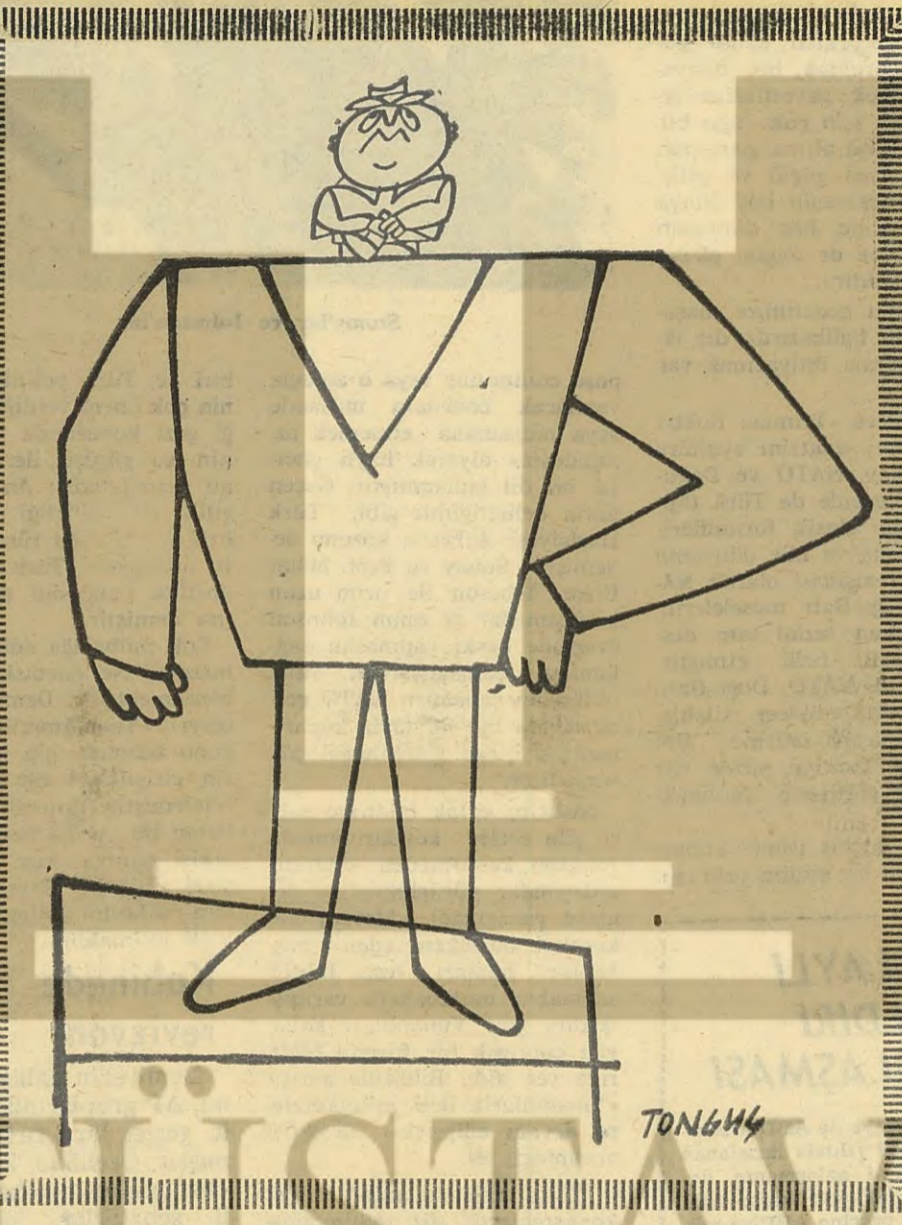
BAKIŞ

TEKNOLOJİ EMPERYALİZMİ

AVRUPANIN MESELESİ

Teknoloji emperyalizmi deyiminin patenti, Amerikan Savunma Bakanı McNamara'ya aittir. Bu deyimle, bilimsel araştırmalarda ve bu araştırma sonuçlarının sanayie uygulanmasında büyük ilerlemeler kaydeden ABD'nin, genellikle Avrupa sanayiini geride kalmaya mahkûm edilişi, teknolojik üstünlüğü ile Avrupada geleceğin kilit sanayiini ele geçirişi, Amerikan patentleri ve lisanslı tekniklerin kullanma haklarının satışlarıyla Avrupayı sömürüşü belirtilmek istenmektedir. Amerikan lisanslı teknikleri ve patentleri kullanmak için 1962 yılında net 200 milyon dolar ödeyen Batı Avrupanın, şimdi net 1 milyar lira ödediği tahmin edilmektedir. Ama asıl dert, Batı Avrupanın ileri teknoloji bakımından geride kalmasıdır. Araştırmaya ABD yılda 24 milyar dolar, Batı Avrupa ise 6 milyar dolar harcamaktadır. ABD araştırma personeli 1,2 milyon, Batı Avrupa araştırma personeli yarım milyon kişidir. ABD sanayii, millî savunma gerekçesiyle, Hükümetin tekellere yaptığı cömert araştırma yardımları sayesinde elektronik, jet uçakları, uzay araştırma ve buluşlarında çok ileri gitmiştir. Tekeller, bu alandaki bilgilerini genellikle kendilerine saklamakta ya da çok pahalıya satmaktadırlar. Üstelik, Avrupa ve Üçüncü Dünya'dan en değerli araştırma personeli, câzip şartlar sağlayan ABD'ye akmaktadır. Türkiye dahi karınca kararınca «bevin» ihraç ederek, dünyanın en ileri ülkesine teknik yardım yapmaktadır. ABD'ye göç etmiş bilginlerimizin başarılarından Amerikan ekonomisi yararlanmakta, bizlere de «ne zeki milletiz, dünya çapında bilginler yetiştiriyoruz» diye gururlanmak düşmektedir. Batı Avrupada ise, «beyinlerimizi Amerika alıyor» diye kıyamet kopmaktadır.

Hâlen ABD-Batı Avrupa ilişkilerinin eski sıcaklığını vitirmesine yol açan en büyük nedenlerden biri, bu teknoloji emperyalizmidir. Daha geçenlerde Amerikan Başkan Yardımcısı Humphrey, «Dikkat etmezsek, Atlantik ortaklığı, Amerikan sermayesi ve teknolojisinin yarattığı korku ve endişe yüzünden bozulabilir» demek zorunda kalmıştır Ortak Pazarın Başkan Yardımcısı Fransız teknokratı Robert Marjolin ise, «Az gelişmiş ülke olmaya gidiyoruz» diye tehlike çanlarını çalmaktadır: «Eğer Ortak Pazar ülkeleri, dünyada buluşların belli başlı ithalatçısı ve beyinlerin ihracatçısı kalırlarsa, kendilerini gittikçe genişleyen bir az gelişmişliğe mahkûm edecekler ve gerilemeleri yakında çare bulunmaz hâle gelecektir». Bunun içindir, ki, yarının sanayiine hükmedecek olan ileri teknolojiye geriliğini bir an önce gidermek Avrupanın baş sorunu olmuştur. İtalyan Dışişleri Bakanı Fanfani, «Teknolojik Marşal Planı» fikrini ortaya atmıştır. Ne var ki, Amerikan tekellerinin dünyada hegemonyalarını sağlayan bilimsel ve teknik buluşlarını, Avrupa firmalarına hediye etmelerini beklemek zayıf bir ihtimaldir. Amerikan ekonomik sisteminin bilimsel ve teknik buluşları paylaşmadaki engellerini iyi bilen Sovyet Başbakanı Kosigin, Batı Avrupaya, «Teknolojik geriliğiniz, ancak Sovyetler Birliği ile beraber çalışır, onunla bilimsel ve tek-

noloji işbirliği yaparsanız yenilebilir» demektedir. Birçok Batılı ise, çıkmazdan kurtuluş yolunu, Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) gibi bir Avrupa Teknoloji Topluluğu kurulmasında görmektedir.

TÜRKİYENİN MESELESİ

Bütün bunlar ABD ve Sovyetler Birliğine nazaran az gelişmişliğe mahkûm olmaktan korkan gelişmiş Avrupanın meseleleridir. Bizim derdimiz ise, haricâlem sanayii kurabilmektir. Henüz motor bile yapabilmemiş değiliz. Makina imal eder sanayi, son derece cılızdır. Sayın Prof. Ahmet Şükrü Esmer, Çin'i gezerken bir fabrikada nasılsa İsveç malı bir makina keşfedince, Çinlilerin fena halde utandıklarını yazmıştı. Çin'de yabancı makina kullanmak a-yıp sayılmaktaydı. Bizim fabrikalarımızda ise, tamamen yerli makinaya rastlamak bir mucizedir. Ve işin başka bir acı tarafı, en basit imalatla dahi, yabancı tekellerin teknik bilgisine muhtaç kalmamızdır. Planlı dönemin getirdiği Bilimsel Araştırma Kurumu, henüz kuruluş safhasındadır. Üniversitelerimizin sanayie doğrudan doğruya yardımı sifıra yakındır. Büyük devlet teşebbüslerinin, bilimsel araştırma ve teknik buluşlar alanında bir çabası yok gibidir. Özel sanayi, bütün ümidini yabancı tekellerle işbirliğine bağlamıştır. Yabancı tekel-yerli sa-

nayi işbirliği ise Türkiye'nin sanayileşmesini baltalayan ve Kalkınma Planının önceliklerini hiçe sayan pahalı ve israfçı bir biçimde işlemektedir. Bu tip ortaklıkta, yabancı firma, genellikle teknik bilgi ve makinayı getirmektedir. Yabancı tekelin amacı, birçok halde, yüksek gümrük duvarlarının himayesinde, kendi yarı mamüllerini aşırı fiyatlarla satabilmektir. Teknolojik bakımdan Türkiye'ye pek bir şey kazandırmayan montaj ve ambalaj sanayiinin hikâyesi budur. Ne var ki Türkiye, yabancı tekelin pahalı yarı mamul satışı ve kâr transferi yoluyla sağladığı kazançların dışında, teknik bilgi, patent ve royalti için de, 1955-64 döneminde 60 milyon lira civarında döviz ödemiştir. Yabancı tekeller, yerli kapitalistlerle giriştikleri işbirliğinde yalnızca imtiyazlı şartlarla yarı mamul ve ham madde satmak ve kâr transfer etmek peşinde değildir. İzledikleri belli başlı amaçlardan biri, teknik işbirliği yoluyla, yerli kapitalistleri tamamen kendilerine bağımlı kılmaktır. Yüzde yüz yerli sermaye ile kurulmuş sanayi teşebbüslerimizin çoğu, en azından lisans anlaşmalarıyla yabancı tekellere bağlanmıştır. Meselâ Türkiye'nin en bü-

yük yerli ilaç firması, yabancı tekellerle 23 lisans anlaşması imzalamıştır: «Biz millî sanayii» diye böbürlenilen öteki ilaç firmalarının da durumu pek farklı değildir. Özellikle kozmetik, diş macunu, gazoz gibi alanlarda, yabancı tekeller, hatta bazan bir royalti dahi istemeksizin, marka ve isimlerinin kullanılmasına izin vermektedirler. Dünyanın dört bucağına yayılmış ünlü traş kremi, diş macunu, sabun markaları ve benzerleri, böylece, yerli kapitalistler aracılığıyla millî pazarları istila etmektedirler. Kapitalistlerimiz, Coca-Cola ve Fanta gibi ünlü isimlerden yararlanabilmek için yabancı firmalara yalvaryakar olmaktadır ve içerdeki nüfuzlarını kullanarak bu lüzumsuz maddelere kapılarımızı açtırmaktadırlar. Bu zararlı işbirliğine dik-katî çeken Devlet Planlama Teşkilatı, bir araştırmasında şöyle yazmaktadır: «Patent, know-how ve royalti verilirken titiz bir araştırma yapılması gereklidir. Birçok hallerde royalti verilmesi, memleketimiz şartları bakımından, yani dış ticaret politikamızın sağladığı garantiler gözönünde bulundularak, yersiz ve lüzumsuz bir fedakârlık sayılmalıdır». Daha açık Türkçeyle, Planlama Teşkilatı, «Nasıl olsa yüksek gümrük himayesi var. İçeride yapılan malların dışarıdan getirilmesini yasaklıyoruz. O halde yabancı marka için ne diye para ödersiniz. Mamülleriniz Colgate, Palmolive, Ipana gibi ünlü isimleri taşımasa kıyamet mi kopar» demeye getirmektedir.

Bütün bunlarla belirtmek istediğimiz şudur: Millî sanayi diye gönüllü olarak savunduğumuz firmaların da birçoğu, patent, know-how ve royalti yoluyla, memleketin teknolojik gelişmesine ciddi bir katkıda bulunmadan, yabancı tekellerin egemenliği altına düşmüşlerdir. Bu görünüşte millî sanayinin varlığı, patent, teknik yardım, yedek parça ve malzeme oltalarıyla, yabancı tekellere sıkı sıkıya bağlanmıştır.

Önümde Makine Mühendislerinin dergisi var. Dergi, bu alandaki yabancı firma mümessillerinin reklamlarıyla dolu. Yerli firmalar dahi, «Biz şu ünlü yabancı firmanın lisansı ile çalışıyoruz» diye kendilerine itibar sağlamaya çalışmaktadırlar. En başarılı mühendislerimizin kurdukları yerli firmalar bile, yabancı kazanların montajcılığını yapmaktadırlar. Bu kazanların kurulup yakılması dahi genellikle yabancı mühendislerin Türkiye'ye çağrılarak hünelerini göstermelerini gerektirmektedir!

Emperyalizm, son derece ustalaşmıştır. Yalnız askerî ve malî yardım oyunları ile değil, teknolojik tuzaklarıyla da, bu teknolojiye yoksun bıraktığı ülkeler üzerinde hegemonyasını kurmaktadır. Emperyalizm, sermaye ortaklıklarının da ötesinde, royalti, patent ve lisanslı teknikleri kullanma haklarını satarak, az gelişmiş ülkelerde bütün kapitalist sınıfı sıkı sıkıya kendine bağlamaya çalışmaktadır. Bunun içindir ki, yerli sanayicilerden çok, ilericî ve sosyalist aydınlar, «millî sanayii koruyacağız» diye, korkarız ki boş yere, haykırmaktadırlar.

Doğan Avcıoğlu

Türk Diplomasisine Bakışlar

II - Atatürkçü bağımsız diplomasiden komprador diplomasiye dönüş

Sovyet yazarı, Türk diplomasisine dair incelemesinin ikinci bölümünde 1919-960 dönemini incelemektedir. Atatürk'ün bağımsız millî diplomasisini öven yazar, münhasıran içerdeki kapitalist gelişmeler dolayısıyla, Türkiye'nin Abdülhamitçi komprador diplomasiye geri döndüğünü ileri sürmektedir. Yazıda, Türk dış politikasının rota değiştirmesinde, Hitler ile ittifak eden ve Çarlık Rusyasının emperyalist plânlarını hortlatan Stali'nin oynadığı kötü role temas bile edilmiş değildir. Şevket Süreyya Aydemir'in «İkinci Adam» kitabı bu bakımdan gerekli aydınlığı getirmektedir. Leonidov'un incelemesi, yalnızca, Sovyetlerin Türk diplomasisini nasıl yorumladıklarını göstermek bakımından ilgi çekicidir. İncelemede bazı devlet adamları hakkında ileri sürülen iddialar da bu açıdan değerlendirilmelidir. YÖN, bu iddiaların sorumluluğunu paylaşmaz.

KOMPRADOR DİPLOMASİSİNİN BİLANÇOSU

Kasım 1918. Türkiye, tarihinin en ağır yenilgisini tanımıştır. Kayıtsız şartsız teslim olmuştur. Sultanların başkentinde, kanunu yabancı devletler yapmaktadır. İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan askerleri ülkeyi işgal etmişlerdir. Sultanın Hükümeti, 1920 Ağustosunda Sevr Antlaşmasını imzalamıştır. Antlaşmaya göre, Osmanlı İmparatorluğu topraklarının dörtte üçünü yitirmektedir. Suriye, Lübnan, Filistin, Mezapotamya, Arabistan toprakları, Kürdistan, Ermenistan, İzmir, Doğu Trakya ve Gelibolu yarımadası terk edilmektedir. Kapitülasyon rejimi yeniden kurulmaktadır. Millî ekonomi, galip devletlere ait bir komisyon tarafından yürütülmektedir. Donanma, galiple-re verilmektedir.

Bu, bir yenilgiden çok öte bir şeydir. Bağımsız bir devletin ölümüdür. Türkiye, neredeyse, resmen sömürge ilân edilecektir. Komprador diplomasisinin yarım yüzyıllık bilançosu bundan ibarettir. Fakat Türk halkı, ona layık olmayan yöneticilerinin yanlış politikalarının fiyatını ödemeyi reddetmiştir.

Başında vatansever subayların ve Anadolu burjuvazisinin temsilcisi ve halkın Atatürk adını vereceği Kemal Paşa bulunan millî muhalefet, «Osmanlı İmparatorluğu ölmüştür. Yaşasın Türkiye» diye sesini yükseltmiştir. Kemalistler, Sevr Antlaşmasının imzalamasını İstanbul Hükümetine ve Anadolu'daki Yunan işgal kuvvetlerine karşı silaha sarılmışlardır. Onları destekleyen tek devlet, Sovyetler Birliğidir.

Ankara'da yeni hükümeti teşkil eden Büyük Millet Meclisinin toplanışından üç gün sonra, Kemal Atatürk, emperyalistlere karşı mücadelesinde Türkiye'ye yardımcı olmasını isteyen bir mektubu Lenin'e göndermiştir. Moskova, Ankara'ya yardım elini uzatmıştır. 1921 Martında, Türkiye ve Sovyet Cumhuriyeti arasında bir dostluk anlaşması imzalanmıştır. Buna göre, Sovyet Hükümeti, Sevr Antlaşmasını tanımayı reddetmektedir. Çarlar tarafından Türkiye'ye empoze olunan eski antlaşmaları yok saymakta ve kapitülasyonlar rejiminin verdiği haklardan vazgeçmekte-

dir. Sovyet Hükümeti, bu tutumu benimsemeseydi, emperyalistler, belki de Kemalist hareketi ezebilecekler ve İmparatorluğu yeniden kurabileceklerdi. 1921 Eylülünde Atatürk şunları söylemiştir: «Rusya ile dostuz. Zira Rusya, herkesten önce millî haklarımızı tanımış ve bize karşı saygı göstermiştir. Bu şartlar altında, dün olduğu gibi bugün de Rusya, Türkiye'nin dostluğuna güvenebilir.»

MİLLÎ DİŞ POLİTİKA

Tamamen millî olan ve Sultanlar politikasını reddeden yeni Türk diplomasisinin temel ilkelerinden biri, Sovyetlerle dostluktur. Atatürk'ün düşüncesine göre, her şey değişmeliydi. Osmanlı Hariciyesi, hayali avantajlar ve bahşış aşkı ile, Türkiye'nin bağımsızlığını feda etmiş ve ülkenin yarı sömürge hâline gelmesine rıza göstermişti. Ankara diplomasisi için millî bağımsızlık her şeyin üstündedir. Sultanın Hariciyesi, yüz yıl boyunca, politikasını Kuzey komşuya karşı Batı devletleri ittifakına dayandırmıştı. Atatürk diplomasisi ise, Rusyada ihtilâlin Türk-Rus ilişkilerinin karakterini tamamen değiştirdiği ve bu ülkenin yardımının Türkiye'nin bağımsızlığını kurtarmasına yardımcı olduğu görüşünden hareket etmektedir. Osmanlı Hariciyesi, Sarayın, yabancı tekkellerin ve bir avuç kompradorun hizmetinde komisyonculuk rolüyle yetinmekteydi. Ankara Dışişleri Bakanlığı ise, vatansever hareketin fırtınalarının ortasında doğmaktaydı.

MARKS'IN KEHANETİ

Bu diplomasinin/objektif şartları mevcut mu idi? Hiç şüphesiz mevcuttu. Yeni Türkiye, eskisinden birkaç kat küçüktü. Arazi bakımından Fransadan genişti, fakat nüfusu Fransanın yarısı kadardı. Bununla beraber, ülke, Asya ve Avrupa arasında köprü teşkil eden önemli bir mevkie sahipti. Boğazları kontrol altında tutmaktaydı. Orta Doğu ülkeleri içinde tarım ve sanayi üretimi ve nakliye şebekesi bakımından başta gelmekteydi. Balkanlardaki Slav prensliklerinde olduğu gibi Arap ülkelerindeki topraklarını da kaybe-

den Türkiye, devlet yapısını kuvvetlendirmişti. Marks, 1853 yılında, Türk devletinin temellerinin Türklerin çoğunlukla yaşadıkları yerde, yani Anadolu'da bulunması gerektiğini belirtmişti. Marks, şöyle yazmıştı: «Bu imparatorluğa kalan bütün güç, Asya Türkiyesinde yatmaktadır». Gerçekten 1920 yılında görülmüştür ki, Anadolu hâlâ büyük bir hayatiyete sahiptir.

Dış politika programını çizerken, Atatürk, bu noktadan hareket etmiştir. Sultanı deviren ve yarı sömürge boyunduruğunu silkeleyen yeni Türkiye, güçlü ve bağımsız bir Asya devleti olma yolunda bütün imkânlarla sahiptir. Sovyetler Birliğinin dostu bulundukça, emperyalist ülkelerden korkması için bir sebep yoktur. Bu şartlar altında, millî çıkar açısından Türk dış politikasının genel çizgisi açıktır: **Bütün ülkeler ile iyi ilişkiler kurmak, hiç bir devletler grubuna katılmamak, milletlerarası çatışmalara sürüklenmekten kaçınmak ve her şeyin üstünde büyük fedakârlıkla elde edilen millî bağımsızlığı kiskançlıkla korumak.** Yeni Türkiye için başka bir politika düşünülemez görünmekteydi. Müdahalecilere karşı savaşarak özgürlüğü fethedenler, ülkenin geleceğini böyle tasarlamaktaydılar.

Bununla beraber, bazı çevreler aksi düşüncedeydiler. Atatürk'ün çizdiği politika, çok çabuk güçlüklerle karşılaştı. Güçlüklerin kaynağı yalnız dışarda değil, içeride de bulunmaktaydı.

ATATÜRK, SOSYALİST DEĞİLDİ

1920 yıllarında kurulan Ankara diplomasisi, mütecanis olmaktan uzaktı. Daha başlangıçta iki rakip kuvvet yanyana bulunmaktaydı. Bir kısım güçler millî politika yolunda ileriye yöneliyorlardı, ötekiler ise komprador diplomasiye yeniden dönmek istiyorlardı. Türk dış politikasında 40 yıldan beri görülen tereddütler, dalgalanmalar ve yanılmalar, esas itibarıyla, her biri Dışişleri Bakanlığının duvarları gerisinde kendi ekollerini yaratan bu iki gücün çatışmasıyla açıklanabilir.

Millî politikanın kurucusu Atatürk, sosyalist değildi. Subayların vatansever unsurlarını ve İmparatorluk döneminde millî ekonominin arka bahçesinde sıkıntılı bir hayat süren bir kısım burjuvaziyi temsil etmekteydi. Bunlar, özellikle zahire ticaretiyle uğraşan ve Ordunun ihtiyaçlarını karşılayan küçük Anadolu tüccarlarıydı. Burjuvazinin bu kanadı, ancak İstanbul kompradorlarının ve onların yabancı patronlarının egemenliği son bulunca rahat nefes alabilmişti. Ülkenin zenginliklerini sömürçülere peşkeş çeken Sultanlar ile Jön Türklerin gayrimillî politikalarından, bunlar hiç bir zaman yararlanmamışlardır. Kemalist devlet burjuvazinin bu kanadının emelleri, yönetimine sahip olacakları bağımsız bir ekonomi kurmaya yönelmişti. Atatürk'ün görüşlerine uygun bağımsız dış politika, onların çıkarlarına uygun düşmekteydi.

Bu durum, Kemalist diplomasi'nin karakterinde yansımaktadır. İhtilâli, realist düşünceli ve kabiliyetli birçok diplomat yaratmıştır. Bugün dahi Ankara diplomatları arasında bu ekolün bazı temsilcileri bulunmaktadır.

CAVİT BEY NEDEN ASILDI?

Öteki ekol, tamamen farklı bir doktrinin savunuculuğunu yapmaktaydı. Doktrininde hiç bir yeniliği yoktu, yalnızca taraftarlarının adları de-

Zorlu — Bayar

gişmişti. Bir kez daha, sâdece geleceksel fesi çıkararak Kemalist bir görünüş kazanan yabancı çevrelere bağlı gerici söz konusuydu. Yeni Türkiye'de bunların ekonomik temelden yoksun kalacakları düşünülebilirdi. Sultanın sarayı artık yoktu. İmtiyazları elinden alınan Osmanlı Bankası, Ankara'da bir rol oynayabilecek durumda değildi. Deutsche Bank'ın inşa ettiği Bağdat Demiryolu millileştirilmişti. Yabancı menşeli kompradorlar, bütün nüfuzlarını yitirmişlerdi. Fakat ülkenin ekonomik ve politik bağımsızlığına son vermekte çikarı bulunan güçler mevcuttu ve bunların daima Türk araçlara ihtiyacı vardı.

Ankara'da nüfuz sahibi olmak için, bu güçlerin başvurdukları taktik, Osmanlı Bankası ile Deutsche Bank'ın kullandığı usullerden pek az farklıydı. Yeni rejimin aferistleri ve sağcı politik çevreleriyle buluşan yabancı tekkeller, mali destek vaatmekte ve onları nüfuzlu Batı çevreleriyle temasa getirmekteydi. Böylece, Anadolu burjuvazisinde bir bölünme başlatıldı. Bölünme gittikçe daha fazla Atatürk'ün politikasını in kâr eden bir malî grup doğmasına yol açtı.

Türkiye'nin dışında pek az bilinen bu grubun hikâyesi, son zamanlardaki Türk politikasının bazı yönlerini aydınlatmaktadır.

1926 yılında İzmirde Atatürke yönetilen bir suikast teşebbüsü meydana çıkarıldı. Belli başlı tertipçilerden biri, Jön Türklerin eski Maliye Bakanı Cavit Bey idi. Cavit Beyin İngiliz, Fransız ve daha sonra Alman kapitalistleriyle olan bağları bilinmektedir. Yeni Türkiye'de Cavit Bey, büyük firmalara bağlı Millî Kredi Bankasının başında bulunmaktaydı. Evvelce olduğu gibi, onun başca desteği harpten sonra Türkiye'ye yeniden yerleşen yabancı sermaye idi. Türkiye'nin Batı devletlerine tekrar bağlanmasına taraftar olan gerici politika adamları, suikast teşebbüsü ile ilgiliydiler. Soruşturma göstermiştir ki, Lozan Konferansında Türk Delegasyonuna müşavirlik eden Cavit Bey, İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ile bağlantı kurmuştur. Bir hükümet darbesi peşinde oldukları anlaşılan suikast tertipçileri, Cavit Bey dahil, ölüme mahkûm edilmişler ve asılmışlardır. Yalnız Millî Kredi Bankası kalmıştır.

Menderes

İŞ BANKASI VE BAYAR

Biraz sonra Millî Kredi Bankası, yükselen Anadolu burjuvazisinin başka bir malî kuruluşu olan İş Bankası ile birleşmiştir. İş Bankasının kurucuları arasında, iş adamları ile büyük toprak sahiplerinden başka iktidar partisinin nüfuzlu kişilerinden 9 milletvekili yer almıştır. İş Bankası, uzun bir süre, başlarında milletvekili Bayar (Genel Müdür) bulunan gerici ve spekülâtor bir grubun kalesi olmuştur. Milletvekili Hasan Saka ve iş hayatının tadını almış benzeri politikacılar bu grubun içindeydiler. Bayar grubunun nüfuzu yıldan yıla artmıştır. Bu bir tesadüf değildir. Millî Kredi Bankası ile İş Bankasının birleşmesi, Anadolu'da o güne kadar görülmedik kudrette bir malî grubun doğuşuna yol açmıştır. Türkiyede mevcut özel bankaların varlıklarının yüzde 40'ı İş Bankasına aitti. Banka zamanla, kömür, şeker, çimento, petrol, cam gibi alanlardaki büyük sanayi teşebbüslerini, öteki bankaları, sigorta şirketlerini doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak kontrolü altına almıştır. Hazinesinin İş Bankasını cömertçe beslediği herkesçe bilinmekteydi. İş Bankasına bağlı bazı politikacılar, devlet işlerinden çok borsa fiyatlarıyla ilgilenmekteydi.

İNGİLİZLERLE GİZLİ PAZARLIK

Bu güçlerdir ki, sağcı unsurların patronajı altında, daha Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren millî çıkarıya dayanan bir politikaya karşı çıkmışlardır. Şüphesiz bunlar eski tipte kompradorlar değillerdi, onları tekelci adaylar diye nitelemek, gerçeğe daha uygun olacaktır. Onları kompradorlara benzeten husus, yabancı sermayeye sağlam bağlarla bağlı oluşları ve Batı ile en sıkı işbirliğine dayanan bir dış politika görüşünü benimseyişleri idi.

Bu yüzden, yeni Türk diplomasisi daha başında bir ikilem ile karşı karşıya kalmıştır: Atatürk ile ileriye mi, yoksa Abdülhamit ile geriye gitmek mi? Kimleri dost seçmeliydi? Bütün varlıklarıyla bağımsız Türkiye'ye bağlananları mı, yoksa ülkeyi yeniden Kuzey komşuya yöneltilmiş bloklara itenleri mi?

Bu iki eğilimin devamlı çatışması, Ankarada Dışişleri Bakanlığının kurulduğu tarihten günümüze kadar izlenebilir.

1920 yıllarının başlarında, yeni Türkiye, bağımsızlık mücadelesi vermektedir. Dışişleri Bakanlığı, Osmanlı İmparatorluğunun ön plandaki kişilerinden hilâfetten yana Bekir Sami Bey eliyle yürütülmektedir. Bekir Sami Bey Batı devletleri ile ittifak ve Amerikan mandasına girme taraftarıydı. Onun gerisinde, Sovyetler Birliği ile yaklaşmayı reddeden ve Atatürkün politikasıyla anlaşmazlık halinde bulunan «Batıcı» muhalif grup yer almaktaydı. Bekir Sami Bey, İngilizlerle gizlice bir müzakereye girmiştir. İngiltere, Sevr Antlaşması şartlarını hafifletecek, bunun karşılığında Türkiye Kafkasyaya yürüyecek ve İngiliz tekelleri hesabına petrol kaynaklarını ele geçirecektir. Bu, en mükemmel cinsten bir komprador politikasıydı. Atatürk, bu yola girmeyi reddetmiştir. Sovyetler Birliği ile antlaşma imzalanmasından sonra, politikası benimsenmeyen Bekir Sami, istifa zorunda kalmıştır. Eski Hariciyenin özlemine çeken «Batıcılar» yenilmişlerdir, fakat silahlarını bırakmış değillerdir.

1920-1930 yıllarında Hükümet Başkanı İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Dr. Aras'tır. Dış politikaya yön veren Atatürktür. Fakat bu politika, sağcılarının gittikçe artan mukavemetiyle karşılaşmaktadır. «Batıcılar», öteki gericilerle birleşerek, yabancı sermaye ile sıkı işbirliği isteyen Cumhuriyetçi Terakkiperver Partisini kurmuşlardır. İş Bankası grubunun nüfuzu, hızla genişlemektedir. Sağ, en yüksek mevkiler üzerinde baskısını arttırmaktadır. Sovyetler Birliği ile olan dostluk bağlarında gevşeme ve Batı devletleriyle İngiltere ve Fransa- yakınlaşma belirtileri görülmektedir. Türkiye, Fransanın organize ettiği Balkan Paktına ve İngilterenin şampiyonluğunu yaptığı Sadabad Paktına katılmıştır. Abdülhamidin «Kuzey aleyhtarı» doktrini yeniden doğmaktadır.

BAZI GARİP İDDİALAR

İkinci Dünya Harbinin arifesindeyiz. Hayata gözlerini kapayan Atatürk, haleflerine temel ilkesini miras bırakmıştır: Sovyetler Birliği ile dostluğu geliştirerek, millî çıkarıya uygun bir politika izlemek. Başbakan, İş Bankası eski direktörü Celâl Bayar'dır. Dışişleri Bakanı evvelce «Batıcı» gruba mensup bulunan İzmir ve İstanbul kompradorlarının eski dostu Saracoğlu'dur. Ankara diplomasisi, Sultan ve Jön Türk diplomasisine doğru yol almaktadır. Türkiye, önce İngiltere ve Fransanın, iki yıl sonra Almanyanın kucağına atılmıştır. Her iki halde de aynı aldatıcı vaatlerin cazibesine kapılmıştır. Türk politikacıları, Atatürkün vasiyetini unutarak Osmanlı Hariciyesi gibi kendilerini kolayca aldatılmaya bırakmışlardır.

1939'da Saracoğlu, yeni anti-sovyetik maceralar tasarlayan İngiltere ve Fransa ile bir ittifak antlaşması imzalanmıştır. Suriyedeki Fransız Kuvvetleri Kumandanı General Weygand, Ankarada «Yeni bir Kırım kampanyası»nı ve Bakü'ya hücumu öngören müzakereler yapmaktadır. Teşebbüs başarısızlığa uğrayınca, Bayar ve Saracoğlu, Fransayı işgal eden Hitler'in safına kaymışlardır. Alman Ordusunun Sovyetler Birliğine saldırmasından dört gün önce, Türkiye, onu Üçüncü Reich'in müttetik yapan bir antlaşma imzalamıştır. 5 Ağustos 1941'de Ankaradaki Alman Büyükelçisi Von Papen, Berlin'e, Türk yönetici çevrele-

rinin «Bakü'nun hesapsız petrol kaynaklarını» ilhaka «âmade» bulduklarını bildirmiştir. Bir süre sonra Saracoğlu, «Rusyanın yok edilmesini şiddetle temenni eylediği» teminatını Von Papen'e vermiş ve şunları söylemiştir: «Almanya, Rusya meselesini Rusların hiç değilse yarısını imha etmedikçe çözemez». Sultanlar dahi bu kadar ileri gitmemişlerdi...

Saracoğlu ve Bayar gibiler, bütün ümitlerini onlarla özel sohbetlerinde alay etmesin diye, Hitler'e bağlanmışlardır. Batı Almanya tarihçilerinden Holldack'ın yayınladığı Nazi dökümanlarında belirtildiğine göre, harbin arifesinde Hitler, generallerine şunları söylemiştir: «Kemal'in ölümünden sonra Türkiye, zayıf ve kararsız kişiler tarafından yönetilmektedir.» Harp sırasında Hitler'e, Alman Ordusunun Filistin, Suriye ve sonra Türkiyede girişilecek bir sefer planını açıklayan Amiral Raeder de şöyle demiştir. «Şu noktaya erişirsek, Türkiye bizim olacaktır». Berlin'in gerçek niyeti, Türkiyenin ilhakı idi.

Böylece Türk diplomasisi, Birinci Dünya Harbinden 25 yıl sonra Osmanlı İmparatorluğunu yutan uçurumun kenarına yeniden gelmiştir. Türkiyeyi felâketten Alman Ordusunun Volga üzerindeki yenilgisi kurtarmıştır. Saracoğlu, son anda Hitler kampının dışına kaymıştır. Ama Saracoğlu'nun politikasına yön veren güçler, bugüne kadar sahnede kalmışlardır.

1944'te İş Bankasının kurucularından olan ve Kemalist politikaya karşı «Batıcılar» grubuna mensup bulunan Hasan Saka, önce Dışişleri Bakanlığında, sonra Başbakanlığa gelmiştir. Mekanizma yeniden işlemeye başlamıştır. Tek fark, merkezin Berlin olmayışıdır. Hasan Saka, Amerikan Standard Oil petrol şirketinin güvencisi bir kişidir. Bu petrol tekelci ile ilişkilerinden dolayı, Atatürk evvelce onu Ekonomi Bakanlığı görevinden uzaklaştırmıştı. Şimdi Hasan Saka, dış politikayı Amerikan çizgisine oturtmakla görevlendirilmiştir. «Yeni hat» budur.

BAYAR-MENDERES DÖNEMİ

Böylece 1950 yıllarına ulaşılmıştır. Seçimlerde yenilen CHP, iktidarı Bayar-Menderes'in Demokrat Partisine bırakmıştır. Bunlar İş Bankasına, büyük toprak sahiplerine ve öteki gerici çevrelere dayanmaktadır. Celâl Bayar, İş Bankasının eski Genel Müdürüdür. Başbakan Menderes, büyük arazi sahibidir.

Menderes, bütün gerici çevreler tarafından desteklenmektedir. Kabine, bir «business» topluluğudur. Abdülhamit hiç değilse, devlet işlerinin yürütülmesinde bir ölçüde devlet yönetiminde gerekli ciddiyete uygun davranmaktaydı!

Türkiyenin durumu zayıftır, ekonomisi bozuktur, ama iktidardaki plütokratik gruba ait aksiyonların fiyatları yükselmektedir. Yeni iktidar, endişe verici bir durum olmadığını belirtmektedir. Bayar-Menderes için İngiltere, Fransa ve Almanya gibi eski vasileri, yeni bir vasi ile, ABD ile değiştirmek yeterlidir. Daha önce Marshall Planından yararlanan Türkiye, NATO'ya ve Bağdat Paktına (daha sonra CENTO) katılır, Amerikanın emrine deniz ve hava üsleri verir. Topraklarında füzelere müsaade eder. Üslerin büyük çoğunluğu Kafkasyayı hedef almıştır. Türkiyedeki üslerden taşınan hidrojen bombalarının «Kafkasya ve Ukraynayı tahribe yönlendiğini» yazan Akşam gazetesi, durumu açıkça belirtmektedir: «Bu sebepledir ki, Amerikalılar bize büyük önem vermektedirler.»

Bir kez daha Türkiye, Üçüncü Napolyon ve Palmerston, Disraeli ve İkinci Wilhelm, Weygand ve Hitler'in bu ülkeye uygun gördükleri rolü kabullenme durumunda kalmıştır. Bu diplomatik faaliyetin üzerinde, malî bir anlaşma yatmaktadır. İş Bankası, ABD tekelleriyle bir anlaşma imzalamıştır. Menderes'in iktidara geldiği yıl, İstanbulda ekonominin finansmanı için Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur. Bankanın kontrolü, Wall Street ile İş Bankası arasında paylaşılmaktadır. Öte yandan İş Bankası, General Electric (Morgan) ile ve petrolün istismarı için Rockefeller grubu ile anlaşmıştır. Türkiyedeki petrol imtiyazlarının büyük kısmı, Rockefeller'e bırakılmıştır. Böylece, Ankara diplomasisinin temeli atılmıştır. Bu, füzeler çağının komprador diplomasisidir.

Bayar ve Menderes iktidarı 10 yıl sürmüştür. 1960'ta Ordu, iliklerine kadar kompradorlaşmış bu grubu iktidardan atmıştır. Menderes ve Dışişleri Bakanı Zorlu, kariyerlerini sehpa bitirmişlerdir.

Bunun üzerinden ki, Türkiyede birçok kişi, dış politikanın Atatürk ilkelerine uygun bir yön kazanacağını ümit etmişlerdir.

KARADENİZ, BARIŞ DENİZİ OLABİLİR...

Bu incelememizde Yirminci Yüzyıldaki Türk diplomasisinin tarihini ele aldık. Daha önceki incelemelerimizde de görüldüğü üzere, bir tema kolayca kendini belli etmektedir: Türk diplomasisi, devamlı olarak bir bağımlılık politikası ile millî çıkar politikası arasında tercih yapmak zorunda kalmıştır. Sultan, Jön Türk ve antikemalist «Batıcılar» gibi gerici unsurlar, millî çıkarı daima en tehlikeli maceralar uğruna feda etmişlerdir. Gerici unsurlar arasında anlaşmazlıklar çıkmışsa, bu, yalnızca «efendi»nin kim olacağı noktasıdır.

Türk politikasını bu yola iten güçlerin, halkın istekleri ile hiç bir zaman ilgisi olmamıştır. Antikemalist diplomatlar, Abdülhamit Hariciyesinin ön planda kişileri, İstanbul kompradorları ve Osmanlı Bankası yöneticileri kadar halka yabancı kalmışlardır.

«Batıcılar» 1, Kuzeye karşı saldırı neden bu kadar meşgul etmiştir: Madem ki Sultanlar Türkiyesi yüz yıllar boyu Çarlık Rusyasına karşı sonu gelmez savaşlar vermiştir, o halde Sovyetler Birliği geleneksel düşmandır. Eğer onlar, ülkelerinin gerçekten iyiliğini istiyorlarsa, gözlerini açmalıydılar. Başka emperyalist ülkeler gibi Çarlık Rusyasının da Türkiyeye karşı bir fetih politikası izlediği doğrudur. Bunu herkes bilmektedir. Yalnız Rusyadaki 1917 ihtilâlinin bu politikaya, dolayısıyla Türk — Rus zıddiyetine son verdiğini de herkes bilmektedir. İki ülke arasındaki ilişkilerin karakteri tamamen değişmiştir. Sovyetler Birliğinin Türkiyeden eğer bir talebi varsa, bu, barış ve dostlukudur. Her Türk hatırlamaktadır ki, ülkesinin çağdaş tarihinde, yarın korkusu olmayan günler, Atatürk döneminde yer almıştır. Bu günler, eski yöneticilerin anti-sovyetik teşebbüslerine son verildiği zamanlardır.

Sovyetler tarafından üzücü sözler söylendiği ve bunu ilişkileri bozduğu doğrudur. Kruşçov 29 Aralık 1955'te bunu samimiyetle teslim etmiştir. Ama herkes bilmektedir ki, o tarihten beri, durumu düzeltmek ve Türkiye ile dostane ilişkiler kurmak için Sovyetler Birliği teşebbüse geç-

Gizli İngiliz Belgelerinde Türkiye : XIV

Emperyalizmin Kürdistan Plânı

Derleyen : Erol ULUBELEN

Amiral Robeck'ten Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a :

... Mustafa Kemal Paşa gittikçe tehlikeli olmaya başlıyor. Devletler, Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı kullanmak için her parayı ödemeye hazır. (9 Aralık 1919)

★

Mustafa Kemal Sivas'ta Türk, Kürt ve Arap şeyhleri ile bir Ermeni devleti kurulmasına karşı toplantı yaptı.

Mustafa Kemal, Kuvayı İslâmiye adı altında bir teşkilât kurdu. Bu teşkilât Kürtlerden, Araplardan ve Mardin bölgesindeki şeyhlerden müteşekkil. Türk subayları bunları yönetecekler ve Başkomutan Mustafa Kemal olacak. (26 Aralık 1919)

★

Amerikalı Museviler de Lloyd George'a telgraf gönderip parçalanmış Türk yurdundan hisse istiyorlar. (Londra Konferansı, 14 Şubat 1920)

★

Lord Curzon, Karadenizde bir Lâzistan kurup Ermenilerin mandasına son vermek arzusunda... (Londra Konferansı)

★

Amerika, Erzurum'u fethetmek

için asker gönderemez. Belki biraz para toplayacaklardır, o kadar..

(Lloyd George, 22 Nisan 1920)

★

Mustafa Kemal ve kuvvetleri, rüşvet vermekle veya başka bir yoldan ortadan kaldırılabılır.

(Berthelot, 22 Nisan 1920)

★

Amiral Robeck, Lord Curzon'a yazıyor :

Damat Ferit bana geldi. «Barış anlaşmasına göre Kürtler ayrı bir devlet olacaklardır. Kürt liderleri Mustafa Kemal'i sevmeyiz, çünkü o bolşevikliği getirmek istiyor. Siz Mustafa Kemal'den nefret ediyorsunuz, çünkü o sizin yaptığınız anlaşmayı kabul etmiyor. O halde Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı birlikte kullanalım» dedi. (28 Temmuz 1920)

★

Kürtlerin Türklere ayrılması çok güç. Böyle olmakla beraber, Majestelerinin hükümeti, onları Kemalistler ile Bolşeviklere karşı kullanabilir.

(Ryan, 23 Eylül 1920)

(Kürtleri Ermenilerle birlikte Kemalistlere karşı kullanma çabaları boş çıkmış; Kürtler, Kurtuluş Savaşında Mustafa Kemal'in safında yer almışlardır).

Mustafa Kemal Paşa Sivas Kongresi günlerinde

yor. «Üstelik çok para istiyorlar. Fransa, Ermeniler için hiç para veremez».

(Cilt : IV, S. 380, Vesika No. 271, Clemenceau'dan Lloyd George'a) :

Amerikan ve İngiliz delegeleri, Ermenileri korumak için asker göndermeyeceklerini söylediler. Türk milli hareketinin başlaması onları korkutuyor. (10 Şubat 1920, S. 633, Vesika No. 424, Amiral Sir F. Robeck'ten Lord Curzon'a) :

... Yedi Ermeni köyü basıldı. Anadolu'da milliyetçiler üç kol halinde Maraşa'ya yürüyorlar. Ermeniler için çalışan iki Amerikalı Kilis ve Antep'de öldürüldü. 31 Ocak'ta Ermeniler A. dana'da toplanarak aşağıdaki kararları aldılar :

1 — Ermeni askerî teşkilâtı kurulması.
2 — Jandarmaların bütün şüpheli müslümanları yok etmesi ve kuvvet üstünlüğünün hristiyanlara geçmesi,
3 — Hristiyanları korumak için silâhlanılması. (25 Haziran 1919, S. 645, Vesika No. 426, Türk delegesinin cevabı) :

... Herkes Ermenilerin katlinden bahsediyor. Fakat aynı yerde yaşayan müslüman Türklerin daha fazla öldürüldüğünden kimsenin söz ettiği yok.

KÜRT LAWRENCE'İ BİNBAŞI NOEL :

(8 Haziran 1919, S. 668, Vesika No. 447, Amiral Sir A. Cathorpe'dan Lord Curzon'a) :

Ermeniler, Erzurum'a hücum hazırlıyorlar. Yunanlılar, İzmir'i bir mezbaha haline getirdiler.

(10 Haziran 1919, S. 678, Vesika No. 451, Amiral Sir A. Cathorpe'dan Lord Curzon'a) :

Binbaşı Noel, Kürt şeyhleri ile görüş birliğine varırsa, bundan büyük faydalar sağlayacağını söylüyor. Bunlar İstanbul'da Abdülkadir ve Bedir Han ile daha az tanınmış bazı kimselerdir. Bunlar, şüphe uyandırmamak için Noel'den ayrı olarak Kürt bölgelerine gidecekler. Türkler, sulh konferansına Kürtlerin de getirileceğinden korkuyorlar. Kürtler henüz Mustafa Kemal'e karşı ayaklanmadı, ama Noel bunu sağlayabileceğinden emin.

(21 Temmuz 1919, S. 693, Vesika No. 464, Mr. Hohler'den Sir F. Tilley'e) :

Benim problemim Kürtler, Noel, Bağdattan buraya geldi. Çok iyi bir insan, çok kudretli biri. Fakat öte yandan da Kürtlerin peygamberi olmak istiyor. «Kürtler gibi kimse yoktur. Onlar çok asil, çok iyiler» diyor. Ermenilerin ise değersiz ve hilekâr oldukları görüşünde. «Kürtler hiç Ermeni öldürmedi, aksine onları korudu. Fakat Ermeniler, Kürtleri öldürdü» diyor. Korkarım ki, Noel, bir Kürt Lawrence'i olabilir. Mezopotamya şimdi bizim olacağına göre, ona bir Kürt devleti kurdurup Kuzey dağlarını böylece koruyabiliriz. Abdülkadir ve onun gibilerle konuştum, Kürdistan'a gidip nüfuzlarını kullanmalarını istedim. Onları etkileyebilmek için, biz de Türklere hile yaparız diye belki beş defa tekrarlamak zorunda kaldım. Bu nunla beraber, Kürtlere fazla güvenilmez. Majestelerinin Hükümetinin amacı, Türkleri azami derecede zayıflatmak olduğuna göre, Kürtleri bu şekilde harekete geçirmek, fena plân değil.

(S. 695, Vesika No. 464'e ek) :

Kürt Partisinde aktif rol alan tanınmış Kürtler : Şeyh Sait Abdülkadir (Başkan), Mevlânzade Rifat Bey (Gazeteci), Emin Bey (Edirne Adliyesinde memur). Bunlar Wilson prensiplerine göre hak iddia ediyorlar.

(29 Temmuz 1919, S. 704, Vesika No. 469, Amiral Sir A. Cathorpe'dan Lord Curzon'a) :

Beyazıt ve Karaköse'de 10 bin Kürt, Ermenilere karşı ayaklandı. Biz şimdi çok garip durumdayız. Bu uzak bölgelere ve bu kuvvetlere karşı bir şey yapamayız. Barış şartları müslümanların çok aleyhine ve hristiyanların çok lehine. Üstelik, Büyük Ermenistan hakkındaki söylentiler, Kürtleri Türklere yanına itiyor.

(18 Ağustos 1919, S. 734, Ve-

AMERİKALI AMİRALİN

ÜLTİMATOMU

(5 Temmuz 1919, S. 22, Villa Majestic - Paris) :

... Mr. Hoover'den Wilson'a yazılan mektupta Ermeniler için toplantı yapılması teklif ediliyor. Türk ve Rus Ermenistanı için tavsiyeler soruluyor. General Harbord'a göre, bir Amerikalı bu iş için ideal bir adamdır.

(S. 145) :

Rus Ermenistanında ölen Ermenilerin ailelerine yardım için 50 bin ton yiyecek gönderiyor.

(S. 389) :

... Rus Ermenistanında binlerce Ermeni açlıktan ölüyor. 1918'de Lloyd George tarafından Ermenistan'a gönderilen W. Haskell Ermenilerin hayatının tehlikede olduğunu bildiriyor. İtalya sadece Türk Ermenileriyle ilgileneceğini ve Rus Ermenilerine karışmıyacağını söylüyor. Amiral Koltchak ise, bu bölgelere hür rüşvet vermeyeceğini kesinlikle bildirdi Ermeniler hakkında

Amerika ne yapabilir sorusuna karşılık, Başkan Wilson'un bu bölgeleri himaye altına almak için harekete geçeceği bildirildi.

(S. 508) :

Amiral Bristol, Sadrazama bir tehdit mektubu yazıyor. Müttefikler, bu mektubu Başkan Wilson'un tasvip etmeyeceğini sanıyorlar veya hiç değilse şartların Yüksek Komiserler Heyetince kararlaştırılmasını istiyorlar. Zira Amerika, harpte bile değildi. Amiral Bristol, yabancıların ve hristiyanların canlarına dokunulmamasını istiyor. Halbuki Türkler öyle halsiz ki böyle bir şey yapacak durumda değiller. Belki Amerikan askerleri Ermenistan'a gidip onlara yardım edebilir. Herkes Ermenileri korumaktan söz ediyor. M. Clemenceau, Fransız birlikleri yollamayacağını söylüyor ve «Kendi yurtlarında bütün hakları ellerinden alınanlar da insandır» diyor.

(23 Ağustos 1919, S. 524, A-

miral Bristol Hükümetine şu telgrafi gönderiyor) :

«Şayet siz Türklere, Kürtlere veya diğer müslümanlara Ermenilere birşey yaparsanız, Başkan Wilson sert tedbirler alacak. Kudretim yok diye bir bahane de dinlemeyiz. Şayet Ermenilere en küçük bir hal olursa, ileride Türk hükümeti diye birşey kalmaz».

Sadrazam bu telgrafi İngiliz ve Fransızlara gösterip. «Bizimle harp halinde olmayan bir hükümet nasıl olur da bu ölçüde sert bir nota verebilir, benim elimde hiç bir kuvvet yok, ne yapabilirim ben» diyor. (Cilt : II, S. 262) :

Amiral Bristol, Türklere ve Yunanlılara arasındaki çatışmadan Türkleri sorumlu tutuyor. «Silâha sarılmasalardı, ne yapalım yani» diyor.

(S. 727) :

Lord Curzon, Ermeni meselesini Londra ve Paris'teki Başbakanlar toplantısına getiriyor. Clemenceau, «Ermeniler çok tehlikeli insanlardır, bir türlü tatmin olmak bilmiyorlar» di-

sırcama tahtası hâline getirmişlerdir.

Bütün bunlar doğrudur. Ama bugün geçmişe değil, ileriye bakmak gereklidir. Türkiye ve Sovyetler Birliği ile, Atatürk döneminde olduğu gibi iyi komşuluk ilişkilerinin ve geniş bir işbirliğinin kurulmasını engelleyecek ciddi bir sebep yoktur. Yüzyıllar boyu savaş meydanı yapılan ve bugün düşman güçlerce nükleer uçurum hâline getirilmek istenen Karadeniz, Yirminci Yüzyılın 1960 yıllarında barış denizi olabilir.

Türkiyede mevcut rejime asla karşı olmayan birçok açık görüşlü kişinin ülkelerinin dış politikası ve Türkiye'nin çağın politikasının gerek-tirdiği seviyeye nasıl eriseceği ko-

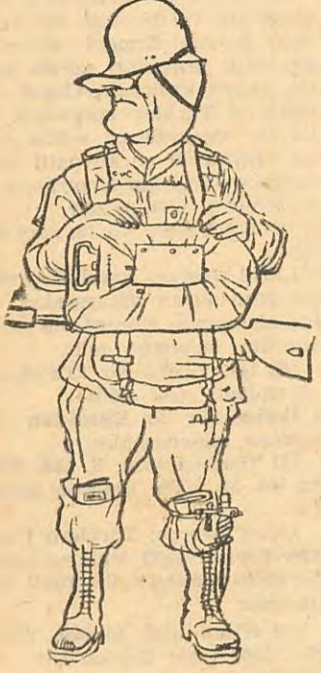
muştur. Bu iyi ilişkilerin kurulmasına, herhangi bir anlaşmazlık ve güvensizlik sebebi olmadığına ve Karadeniz bölgesinde barış sağlanabileceğine göre, hiç bir engel yoktur.

Saracoğlu'nun 1940, Menderes'in 1950 yıllarında izledikleri gerici politikanın bilançosunu yapmak kolaydır. Onlar Atatürk'ün çizdiği yolu bırakıp Sultanlar ve Jön doktorinini benimsemiyerek ülkelerinin mevkii-ni zayıflatmışlardır. 1950 yıllarında, Türkiyeyi, tarihinin en müthiş tehlikesi ile karşı karşıya bırakmışlardır. Barış ve güvenliği sağlamak yerine Türkiyeyi, Karadeniz üzerinde bir

Vietnam'da son durum

«Aşk ve Ölüm» başlıklı yazısında, 1 Nisan 1967 tarihli New Republic dergisi, Vietnam'da son durumu Johnson açısından çok güzel özetlemektedir: «Başkan Johnson, herkes gibi bilmektedir ki, Cumhuriyetçi Parti, Hanoi ile müzakere yolu ile bir çözüme varmayı (Vietnam'ın Satılması) diye niyecektir. Bu durum, son harplerde her başkanın başına gelmiştir. Muhalefetin (sattı) iddiası bir başkanın maalesef hasmın kayıtsız

şartsız teslimini istemeye itmektedir. Truman, daha sonra Eisenhower'in Kore'de gerçekleştirdiği uzlaşıcı çözüme gitseydi, ihanetle suçlanabilecekti. Johnson'u uzlaşmazlığa iten esas faktör bu mudur, bilemeyiz. Ama (sattı) suçlamalarının onu etkilediği kanısındayız. (Düşüncemiz odur ki, Cumhuriyetçi Parti ne derse desin, memleket harpten bıkmıştır. Vietnamda hemen her çeşit anlaşmayı memnuniyetle karşılayacaktır).

Johnson ve Ho arasındaki mektuplaşmalar, sonsuz tartışmalara yol açacaktır. Her iki taraf da aşırı talepler ileri sürmüş görünmektedir. Sanırsanız ki, Johnson'un Hanoi'ye mektuplar gönder-

mesi onun durumunu güçlendirmiştir. Robert Kennedy'nin taarruzu üzerine dahi Johnson, mektupları açıklamaktan kaçınmıştır. Açıklamayı Ho Chi Minh yapmıştır. Ho, böylece, bir ölçüde Johnson'a bir propaganda zaferi hediye etmiştir. (Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin müzakere şartlarını da Hanoi'nin red, Johnson'un ise kabul etmesi, ona iç politika açısından ikinci bir puan kazandırmıştır. Ama U-Thant, ikinci bir adım atıp ABD'yi tek taraflı ateşkese çağırınca, Johnson herhalde güç durumunda kalmıştır).

AP ajansının en yüksek yetkililere atfen verdiği bilgiye göre, Guam toplantısında Amerikalılar durumu şöyle değerlendirmişlerdir: «Vietnam komünistleri, yiyecek ve cephaneden ekseriya yoksundur. Hastadıkları ve maneviyatları düşüktür. Ama hâlâ savaşmakta ısrarlıdır. Savaşma azimlerinin çöktüğünü gösteren hiç bir belirti yoktur».

Bu durumda sonuç, Senatör Fulbright'ın geçenlerde açıkladığı gibi olacağı benzetilmektedir. Önce ülkeyi yok edeceğiz. Bütün istediğimiz hasmın yenilgiyi kabul etmesidir. Sonra onları ölüme dek seveceğiz. Vietnam halkına yollar yapacağız, evlerini yeniden inşa edeceğiz. Şüphesiz, tefecileri ve top rak ağalarını da tekrar yerlerine oturtacağız. Bu mesut amaca erişilince, Vietnamda Amerikan stili hoş bir uygarlık doğacaktır. Fulbright ise, «Kamıca, Asyalılar açısından kabul edilebilir bir toplum ortaya çıkmıyacak» demektedir.

General Taylor'un Dünya Jandarmalığı teorisi

Prof. Walt Rostow gibi «tiranma» politikasının mucidi General Maxwell D. Taylor da, ABD'nin dünya çapındaki politikasını planlayan nüfuzlu kişilerdendir. Generalin «The Uncertain Trumpet» kitabı, Johnson yönetiminde dış politika-

tediler. Bana kalırsa, Türk-Bolşevik plânına engel olacak her şeyi desteklemeliyiz. Fuat Bey, anlaşmamızın çok gizli tutulmasını istedi.

(6 Kasım 1920, S. 170, Vesika No. 171, Albay Stock'dan Lord Curzon'a):

...Türkler tarafından Ermenistan'ın başarıyla zaptı, Orta Doğunun çehresini değiştirmiştir.

(10 Kasım 1920, S. 174, Vesika No. 174, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Kemalistler, Ermenistan'ı aldılar. Bu bölge bizim için kaybolmuş sayılır.

(22 Kasım 1920, S. 183, Vesika No. 181, Türkiye - Rusya ve Yunanistan'daki hadiseler'den):

...Türk lideri Kâzım Karabekir, Ermenistan'a girdi. Kars, Sarıkamış v.b. yerleri aldı. Türkler, Ermenileri yendiler ve Wrangel'i elimine ettiler.

Gelecek yazı:

MUSTAFA KEMAL VE
EMPERYALİSTLER

General Maxwell Taylor
Jandarmalık teorisyeni

nın sertleşmesinde ve millî kurtuluş hareketlerinin insafsızca ezilmeye kalkışmasında önemli rol oynamıştır. Şimdi «Responsibility and Response» kitabı, dünya jandarmalığı teorisini geliştirmektedir.

General Taylor'un dünyasında Amerikalı olmayan milletler, üç grupta toplanmıştır. Birinci grupta, «İhtilâlciler» ya da daha genel bir deyimle «ortalığı karıştıranlar» yer almaktadır. Baş karıştırmacılar, tabiiyle, komünistlerdir. Ama ortak karıştırmacılar, yalnız komünistlerden ibaret değildir. Nâsir Mısır, Sokarno Endonez yası gibi milletler de karıştırmacı grubundadır. Generale göre, ABD askerî gücü, ortak karıştırmacılar hadlerini bildirmek ve onları başarısızlığa uğratmakla yükümlüdür. İkinci grup, ortak karıştırmacı milletlerin «kurbanlarıdır. Kukla Vietnam, bu kurbanlardan biridir. Kurbanların askerî ve ekonomik bakımdan desteklenmesi ve korunması gereklidir. Üçüncü grup ise yardımcı milletlerdir. Yardımcılar, ortak karıştırmacıları tasfiye için ABD'ye yardımla yükümlüdürler. Meselâ Güney Vietnamda, Kore, Tayland, Filipinler gibi ülkeler, hâlen bu yardımcılık rolünü yerine getirmektedirler.

Milletleri böylece sınıflandıran General Taylor'un görüşlerini 20 Mart 1967 tarihli Nation dergisi şöyle açıklamaktadır:

«Taylor, kısaca, görülebilir bir gelecekte dünya jandarmalığı yapmanın ABD'nin misyonu olduğuna inanmaktadır. Metternich yalnızca Avrupa'daki ihtilâlleri bastırma emelini beslemişti. Taylor ise, ABD'ye dünya çapında ihtilâlleri bastırma sorumluluğunu yüklemektedir. Bunun için gerekli silahlara sahibiz, ama yeteri kadar azim ve irademiz var mı? Taylor, bu soru üzerinde kafa yorduktan sonra, ABD kudretine bazı fiili sınırlar olduğunu teslim etmektedir. Öyle anlaşılmalıdır ki, Vietnam'da başarısızlığı, Generali stratejik teoriler çizmekte biraz daha ihtiyatlı yapmıştır. Ama bu ihtiyatlılık, vardığı sonuçları pek az etkilemektedir».

Taylor'un tavsiyeleri ile bir yıl kadar önce Washington'da Bakanlıklararası Yüksek Komite (SIG) kurulmuştur. SIG, Dışişleri Bakanı Başkanlığında, Savunma Bakanı, AID Başkanı, CIA Başkanı, USIA Başkanı, Genel Kurmay Başkanı ve Beyaz Saray Temsilcisi bir araya getirmektedir. SIG, ABD dünya jandarmalığının en yüksek karar organıdır. Di-

şarda faaliyet gösteren bütün aksine birşey söylemediklerine göre, toplantımıza, Paris'te her hafta görülen toplantılardan farklı bir muamele yapılacağını sanmıyorum.

B Russel Mahkemesi

Vietnam Savaşı suçlularını yargılayacak Russel Mahkemesi hakkında New York Times, şu bilgiyi vermektedir:

Bertrand Russel Barış Tesisi'nin öncülüğünü yaptığı Milletlerarası Harp Suçluları Mahkemesinin Sekreteri Ralph Schoenman, «Paris'te toplanılmazsa yargılama Stockholm'de yapılacak» demiştir.

«Bununla beraber, Fransız kanunlarına uygun davranacağımıza göre, önceden kararlaştırıldığı gibi mahkemenin toplanmasına bir engel çıkacağını sanmıyoruz».

Schoenman'ın açıkladığına göre, yargılama için 10 Nisan tarihinden itibaren Mutualité Sarayı kiralanmıştır. Şimdi toplantı, bazı mahkeme üyelerinin mazeretleri dolayısıyla kısa bir süre geriye atılmıştır. Başka bir yerde yapılacak yargılamanın yeri ve günü yakında bildirilecektir.

Schoenman, Fransız kanununun yabancı devlet başkanlarına hakareti yasakladığını ve açık - kapalı toplantıları düzenlediğini söylemiştir. Schoenman, son zamanlara kadar Lord Russel'in özel sekreterliğini yapan 30 yaşında bir Amerikalıdır.

Schoenman, sözlerine şöyle devam etmiştir: «Mahkeme, Amerikan Cumhurbaşkanı suçlamayacağı gibi, ona hakaret de edecek değildir. Mahkeme, ABD'nin ilk bakışta Vietnam'da savaş suçları işlediği varsayımından hareket edecek, itham etme yerine bir tahkikat girişecektir».

Fransız makamları, bunun

göre, toplantımıza, Paris'te her hafta görülen toplantılardan farklı bir muamele yapılacağını sanmıyorum.

Gerekirse, toplantı özel olarak da yapılabilir ve toplantıya yalnızca belli basın mensupları katılabilir».

Schoenman, Mahkemenin gerekirse Stockholm'e nakli ihtimalini Başbakan Tage Erlan-

ger'in 17 Martta Dagens Nyheter gazetesine verdiği beyanata ve 25 Martta Lund Üniversitesindeki konuşmasına da yandırmıştır. İsveç Başbakanı, hükümetinin Mahkeme üyelerine vize verilmesini engellemeye kalkışmayacağını, yıllarca Stockholm'de faaliyete geçen Dünya Barış Konseyine yapılan muamelenin Mahkeme üyelerinde de aynen uygulanacağını açıklamıştır.

Lund Üniversitesinde de Başbakan Erlanger, şunları söylemiştir: «Önce düşünmüştüm ki, mahkeme, hükmünü peşinen vermek gibi (garip) bir usule başvuracaktır. Bu tutum, Amerikada daha sert bir savaş isteyenlerin durumunu güçlendirmekten başka işe yaramıyacaktı. Ama görüldü ki, Mahkeme, kendini sadece gerçeği ortaya çıkarmakla görevli bir teşekkül saymaktadır. Tabiiyle, bu tamamen farklı bir şeydir».

AĞAOĞLU YAYINEVİ

Sunar

BİTMEYEN KAVGA

Steinbeck

MAHKEME SONUNDA BERAAT
ETTİ, ŞİMDİ BÜTÜN KİTAP-
ÇILARDA SATILIYOR.

(YÖN—61)

BİR ADEİ

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarını teskin eder.

OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir

SİYASİ NOTLAR

Basın dâvaları

«Kirpi» yazarları Nâci Sâdullah ve Kaya Çelikkantant sonra, «Dün Köleydik Bugün Halkız» kitabının yayımlayıcısı Süleyman Ege, 142. maddeye göre, Ankara Birinci Ağırceza Mahkemesi tarafından 9 ay hapse mahkûm edildi. Mahkûmiyet Sulhi Dönmez, Recai Okandan ve Kayhan İçel'in bilirkişi raporu yol açtı. Kitabın yazarı, sosyalist bile olmayan Köylü Partisine mensup ve Dünya Harbinde İngiltere'ye sığınmış bir asilzade gazeteci idi. Kitap, komünist rejimden önceki Macar kontlarının derebeylik düzenini anlatmaktaydı. Bilirkişiler, asilzade gazetecinin, feodal düzeni kınamasını komünist propagandası saymışlardı.

Trabzon'da yayımlanan «Sömürgecilğe karşı Savaş» gazetesi ise, «Açlık Kاپıya Dayandı» başlıklı yazısı dolayısıyla açılan kovuşturmada, Dr. Öztekin Tosun'un bilirkişi raporu üzerine takipsizlik kararı aldı. Dr. Tosun, raporunda şöyle demektedir: «Yazıda işçilerin kendi partilerinde birleşmeleri hususunda bir propaganda bulunmaktadır. Çok partili bir rejimde böyle bir propaganda normal karşılanmalıdır. Suç teşkil etmemek şartıyla herkes istediği fikrin propagandasını yapacak, istediği partinin vatandaşın oylarını kazanmasını sağlamaya çalışacaktır. Bugün kanunlarımız, cebir telkin etmemek şartıyla, sosyalist propagandayı cezalandırmamaktadır. İnceleme konusu yazıda, bu şekilde cebir telkin etmemek şartıyla yapılmış tipik bir sosyalist propagandası örneği teşkil etmektedir.»

Ankara'da Doğan Avcıoğlu ise, şimdi Hukuk Fakültesini bitirerek avukatlık yapan İb-

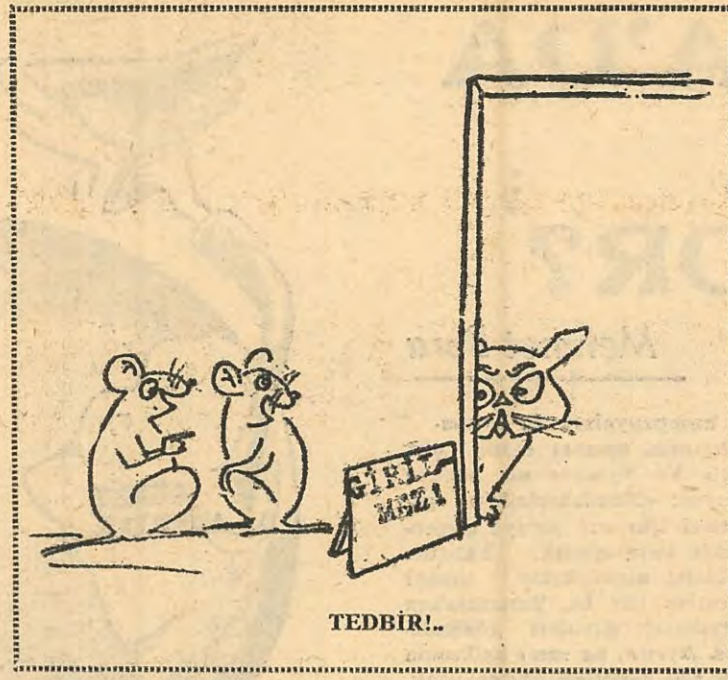
rahim Türk'ün öğretmenlik mes'eginden uzaklaştırılmasına yol açan Millî Emniyet raporunu kamu oyuna duyurduğu için «Devletin emniyeti ve dahilî siyasi menfaatleri icabından olan ve gizli kalması lâzım gelen vesikalari istihsal ve yayınlamaktan dolayı» T. C. K. nun 132/2 maddesine göre yargılandı. Dâva başka bir güne bırakıldı. Ayrıca karikatürist Tonguç ve Avcıoğlu, YÖN'ün 201. sayısında çıkan «Sun'î İlkah» lejantlı karikatür dolayısıyla Hükümet ve Ordunun manevî şahsiyetini tahkirden ifade verdiler. Aziz Nesin de Yazarlar Kongresinde Vietnam'la ilgili olarak yaptığı ve YÖN'de yayımlanan konuşma dolayısıyla devletin dış ülkelerde itibarını sarsmaktan Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanacaktır.

Dışarda devletin itibarını sarsma bakımından ilgi çekici bir dâva, Ankara'da Ağır ceza da görülmektedir. Gazeteci Leylâ Çambel, bir Alman dergisinde Türkiye ile ilgili bir yazı yayınlamıştır. Gazetecilik mesleğinde sık sık görüldüğü üzere, Alman dergisinin yazı işleri müdürü, yazıda uygun bulunduğu değişiklikleri yapmıştır. Leylâ Çambel'in bunu önlemesine imkân yoktur. Ama değişiklikler yüzünden Çambel yargılanmakta ve bunu ispatlamaya çalışmaktadır.

Öte yandan Leylâ Çambel'in avukatı Prof. Faruk Erem ve Avni Yurtsever, «Devletin dış ülkelerde itibarını sarsmak» ile ilgili T.C.K. nun 140. maddesinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Mahkeme, bu görüşü reddetmiştir. Dâva devam etmektedir.

MAO AĞIRCEZADA!

Mao Çe-tung'un beş makalesini ihtiva eden «Teori ve Pratik» adlı kitabı dolayısıyla, Sol Yayınları sahibi Muzaffer Erdost hakkında, «Komünizm propagandası yaptığı» suç is-

nadî ile açılan dâvaya, Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesinde hafta içinde bakıldı.

Bilindiği gibi, bilirkişi Doç. Dr. Uğur Alacakaptan bu kitabın «Bilgi vermek maksadı ile yayımlandığını, propaganda maksadının olmayacağını» raporunda belirtmiş, bu rapordan sonra, kitap savcılık tarafından yeni bir bilirkişiyeye tetkik ettirilmesi maksadıyla Ord. Prof. Sulhi Dönmez'e gönderilmiştir. Sulhi Dönmez ise, kitabın propaganda maksadıyla Türkçeye çevrilip yayımlandığı kanaatini belirtmiştir.

Muzaffer Erdost, ifadesi sırasında, bu kitabı bilgi vermek ve ticaret yapmak maksadı ile yayınladığını, propaganda maksadı gütmeyeceğini söylemiştir. Suç unsuru bulunduğu iddia edilen makalelerin, soyut ve genel bilgiler değil, somut ve özel bilgiler ihtiva ettiğini ve bu bilgilerin tamamen Çin'e ait olduğunu söylemiş ve bu makaleleri ihtiva eden kitapların İngiltere'de, Amerika'da ve Fransa'da satıldığını, yurda sokulmasının yasak olmadığını sözlerine eklemiştir.

Muzaffer Erdost, «komünistlik» isnadına işçi sınıfı ihtilali ve işçi sınıfı diktatörlüğü yönlerinden itiraz ederek, şöyle demiştir:

«Çin, elli yılı aşkın bir süre, yarı sömürge durumundan kurtulmak için mücadele etmiştir. Bunların başında, İngilizlere karşı Afyon Savaşı, İngiliz-Fransız Birliğine karşı Savaş, Japonlara karşı savaş, Amerika'ya karşı savaş gelmektedir. Fransa'da «cumhuriyet», Fransıız İhtilali ile kuruldu; fakat Türkiye'de cumhuriyet, Kurtuluş Savaşını takiben ve Kurtuluş Savaşını yapan unsurlar tarafından kurulmuştur. Bunun gibi Çin'de de Komünist Partisi, iktidara, Rusya'da olduğu gibi, işçi sınıfının ihtilali ile değil, Kurtuluş Savaşının neticesinde gelmiştir. Yazar bu vakiyi, daima «kurtuluşta önce» «kurtuluşta sonra» şeklinde ifade etmek suretiyle, mücadelenin şeklinin bir sınıf ihtilali olmadığını belirtmektedir. Adı geçen kurtuluş savaşında, 141 ve 142. maddelere göre, birbirlerinin düşmanı varsayılan işçi sınıfı ile millî burjuvazi, karşı karşıya değil, yanyana v. düşmana karşı birlikte savaşmıştır.»

Erdost işçi sınıfı diktatörlüğüne de değinerek makaleden bazı düşünceler ve bilgileri nakletmiş, bu bilgilere göre, Çin'de burjuva ve küçük burjuva sınıfının sanayicilerin, işadamlarının yani kapitalist sınıfın var olduğunu, bunların bi-

rer sosyal sınıf olarak ortadan kaldırılmamış bulunduğunu, partileri olduğunu, ideolojilerini her türlü yoldan ve inatla savunmaları hakları olduğunu, bunlar üzerinde «zor kullanmanın» doğru olmayacağını yazarın belirttiğini söylemiştir.

Kitapta bulunan «karşı devrimcileri tutuklamak, yargılamak, mahkûm etmek» ibaresi üzerinde de duran Erdost, bahsedilen karşı devrimcilerin Çin'e ait unsurlar olduğunu ve bunların Türkiye'de bir sosyal sınıf teşkil etmediğini söylemiştir. Erdost, bu konudaki görüşlerini şöyle belirtmiştir:

«Karşı devrimciler denen bir zümre veya sınıf Türkiye'de yoktur. T. C. K. nun 142/1 maddesinde belirtilen «sosyal sınıf» ile karşı devrimcilerin ilgisi yoktur. Çünkü, karşı devrimci, her ülkede, her devrimden sonra meydana gelir. Şu anda, bize göre karşı devrimci, 27 Mayıs devrimine karşı olanlardır. ve bir sınıf teşkil etmezler. 27 Mayıs'tan sonra çıkarılan Tedbirler Kanunu hâlâ yürürlükte, ve bu kanun 27 Mayıs'a karşı olanların bazı hürriyetlerini kısıtlayıcı mahiyettedir, fakat bir sosyal sınıfın vahakkümü anlamına gelmemektedir. Çin'deki karşı devrimciler, Türkiye'deki sosyal sınıflardan birini teşkil etmemektedir. Türkiye'de Cumhuriyet'ten sonra yer yer karşı devrimciler çıkmıştır. Bunlardan Şeyh Sait ve arkadaşlarını, İstiklâl Mahkemesi, idama mahkûm etmiştir. Atatürk'e sultak hazırlayan karşı devrimciler idam edilmiştir. 150'likler adı ile bilinen 150 karşı devrimci vatandaşlık haklarından mahrum edilerek yurt dışına çıkarılmıştır. Bunlar, tamamen bir ülkenin özel durumu ile ilgilidir. Çin'de adı geçen karşı devrimciler de, aynı şekilde özel şartların meydana çıkardığı karşı devrimcilerdir. Bizi hiç bir şekilde ilgilendirmemektedir.»

Mahkeme, kitabın yeniden kurulacak üç kişilik bir bilirkişi kuruluna tetkik ettirilmesine karar vererek, duruşmayı 4 Mayıs 1967 tarihine bırakmıştır.

Forum, demokratik sosyalizm cephesine katıldı

27 Mayıs'tan önce, bugün Mc Carthy'ciliği seçen Prof. Feyzi-oğlu ve Aydın Yalçın gibi kurucularıyla birlikte siyasi hürriyetleri başarıyla savunan Forum dergisi, 27 Mayıs'tan sonra hayli tereddütlü bir dönem geçirmiş ve nihayet geçen hafta «Demok-

ratik sosyalizm cephesi»ne katılmıştır. Türk fikir hayatında değerli bir rol oynayan Forum'un yazı ailesinden Cahit Talas, Bahri Savcı, Hâlık Ülman, Cevat Geyray, Ruşen Keleş ve Beşir Hamidoğlu'nun hazır bulunduğu bir basın toplantısında açıkladıkları bu kararı memnuniyetle karşıladık. Zira Türkiye'de artık ya sağda ya da solda yerini kesinlikle almadan orta yolculuk taslamak, objektif olarak sağıncılara hizmet eden maskeli bir tutumdan başka birşey değildir. Forum, bu ortayol aldatmacasını reddederek, dürüstlük ve samimiyetle, Türk fikir hayatında kendisine uygun bulduğu yeri seçmiştir. Forum'u kutlarız.

Prof. Cahit Talas, basın toplantısında, «Türkiyenin bugün karşı karşıya bulunduğu sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde başka bir yol düşünülemediğine inandıkları için demokratik sosyalist cepheye katılma kararını verdiklerini» açıkladı. Derginin bu kararı, «Forum'un Çağrısı» adlı yazıda belirtilecektir. Çağrı, Atatürkçülüğü, bir takım kelimeleteri umacı göstererek medrese tartışmalarına çekmeye çalışan Feyzi-oğlu ve Yalçın gibi Forum kurucularına «Atatürkçülüğün bir felsefe ve doğma olmayıp en iyi bililmek ve araştırmak olduğunu» hatırlatmakta ve «herkesi (demokratik) sosyalist sistemin Türkiye'de yerleşmesi için çalışmaya ve işbirliğine davet etmektedir.»

Anayasanın, demokratik sınırlarına bağlı kalarak en geniş özgürlükler içinde gelişme imkânlarını tanıyan anlayışının gittikçe zayıfladığı belirtilen bildiriye, kapitalist karma ekonomi yerilmekte, sosyalist karma ekonomi savunulmaktadır. Çağrı, benimsememe karma ekonomiyi şöyle açıklamaktadır: Karma ekonomi, «ferdin yapamayacağı ya da yapmak istemeyeceğinin devlet tarafından yapılması» biçiminde değil de, ancak «halkın yararına olan ve özel şahıslar elinde bulunması kamu çıkarları bakımından yararlı bulunan işlerin devlet tarafından yapılması» diye kabul edildiği takdirde gerçek anlamına ulaşabilecektir. Bu anlamdaki bir karma ekonomi, sosyalist bir ekonomik düzendir. Çağrı, Türkiye'de başıboş bırakılan kapitalizmin yerini, özel teşebbüsün çalışma alanlarını, toplumun yararına olduğu ölçüde devlet müdahalesinin alınmasını, temel alanlarda kurulacak kamu mülkiyeti yolu ile kapitalist ekonomi alanının kapatılmasını istemektedir.

Forum'a yeni yolunda başarılar dileriz.

BİLGİ YAYINEVİ

★ AMERİKAN SARGISI

Günümüzün en başarılı yazarlarından Fakir Baykurt'un ilgiyle okuyacağınız en son romanı. 10 Lira.

★ YÖNELİŞLER

Yeni roman akımının öncülerinden Nathalie Sarraute'un romanı. Yönelişler yazarın «bakış romanı», «antiroman» yazarlarının aynı zamanda bir uvertürü özelliğini taşır. Eseri üstün yetenekli bir çevirmen; Mükerrrem Akdeniz'in türkçesiyle sunuyoruz. 4 Lira.

★ SAHNEYE KOYMA SANATI

Tiyatroyu bir sanat olarak görenlerin ilgiyle okuyacakları kitap: Shakespeare, Antoine, Belasco, Stanislavski, Graig, Mayerhold, Copeau, Vakantgov, Hopkins, Juvet, Zakava, Guthrie, Logan, Brecht'in sahneye koyuculuk üzerine düşünceleri. Türkçesi Suat Taşer. 6 Lira.

BİLGİ YAYINEVİ:
YENİŞEHİR, ANKARA
YÖN-62

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Çağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

Refik Erduran'ın, «Mevkiine bakılmadan (Papa) birkaç gözüpek ajanımız tarafından kaçırlıp yurdumuza getirilmeli, 141 ve 142 maddelerin ünlü fıkraları uyarınca yargılanarak bcyunun ölçüsünü almalıdır» sözleriyle kamu oyuna duyurduğu Papa'nın son tāmimi, ülkemizde komünistlik sayılan ortanın solunda fikirleri işlenmektedir. Bununla beraber, tāmim, Batının da bir kısım muhafazakâr çevrelerinde çok «aşırı» sayılmıştır. New York Times, şöyle yazmaktadır: «Bazı gözlemlilere göre döküman, çok solcu, hemen hemen marksist bir edaya sahiptir» Kapitalist dünyanın kütün «sosyal ve ekonomik günahları» dile getirmektedir. Aslında tāmimin ne marksistlik ile ne de sosyalistlikle bir ilgisi vardır. Aksine, ünlü Amerikalı ilâhiyat profesörü, Jani Murray, Papanın tāmimini «Kilisenin marksizme kesin cevabı» diye nitelemiştir. Murray şöyle demektedir: «Günümüzün temel meselesi, dünyayı hangi tip hümanizmanın organize edeceğidir. Marksistler, bir çözüm yolu getirmişlerdir. Programlarının gerçekleştirilmesinde yalnızca insana güvenmektedirler. Şimdi Papa, aynı anaca erişmek için insanın dinî tabiatını tanıyan bir hümanizma, gerçek hümanizma temelinde dayanan teferuatı bir plân açıklamıştır.» Yalnız çağımızda din adamlarının dahi «Plânlama dış ticaret hadleri, yeni sömürgecilik, dengeli sosyal ve ekonomik kalkınma, devletçilik» gibi konularla uğraşmak zorunda kalması dikkat çekicidir. Politikacılarımızın çoğu ve hattâ Yalçın — Giritli — Feyzioğlu tipi profesörlerimiz «sömürme» sözü-nü komünistlik sayarlarken, Papa Altıncı Paul'e göre, kalkınma için devletçilik ve plânlama zorunludur: «Ferdî teşebbüs ve rekabet, tek başına, kalkınmanın başarısını sağlamaya yeterli değildir... Ulaşılması gerekli amaçları ve bu amaçlara götüren araçları seçmek, hattâ empoze etmek devlete aittir. Bu ortak eylem etrafında toplanan bütün çabaları teşvik etmek devletin görevidir.» Bununla beraber, Papa, tan bir kolektifleştirmeye ve bunun yol açacağını ileri sürdüğü «keyfi plânlama»ya karşıdır. Yol gösterici değil, fakat emredici bir plânlamaya dahi taraftar olmakla beraber, kalkınmada özel teşebbüslerin katkısını lüzumlu saymaktadır.

DEVLETÇİLİK VE PLÂN

Cesur dönüşümler nasıl gerçekleştirilecektir? Papa Altıncı Paul'e göre, kalkınma için devletçilik ve plânlama zorunludur: «Ferdî teşebbüs ve rekabet, tek başına, kalkınmanın başarısını sağlamaya yeterli değildir... Ulaşılması gerekli amaçları ve bu amaçlara götüren araçları seçmek, hattâ empoze etmek devlete aittir. Bu ortak eylem etrafında toplanan bütün çabaları teşvik etmek devletin görevidir.» Bununla beraber, Papa, tan bir kolektifleştirmeye ve bunun yol açacağını ileri sürdüğü «keyfi plânlama»ya karşıdır. Yol gösterici değil, fakat emredici bir plânlamaya dahi taraftar olmakla beraber, kalkınmada özel teşebbüslerin katkısını lüzumlu saymaktadır.

DOĞUM KONTROLÜ

Katolik Kilisesi, son yıllarda doktrinini oldukça yumuşatmakla beraber, doğum kontrolüne karşıdır. Papa, her ailenin istediği kadar çocuk sahibi olma hakkına dokunulmayacağını ileri sürmektedir. Hükümetler, nüfus artışını sınırlayıcı radikal tedbirler alamazlar, ama aydınlatıcı bilgiler sağlayabilirler. Papa, bu konuda daha ileri gitmeyi reddetmektedir: «Hızlı nüfus artışının bir çok halde kalkınma meselesini güçleştirdiği doğrudur. Nüfus hacminin kullanılabilir kaynaklardan çok daha büyük bir hızla artması görünüşe göre, bizi bir çıkmaza sokmaktadır. Bu durumda, nüfus artışını radikal tedbirlerle frenleme hevesi güç kazanmaktadır. Şüphesiz ki, devlet yetkilerinin sınırları içinde, gerekli bilgiyi ve uygun tedbirleri alarak müdahale edebilir. Yalnız bunlar, ahlâk kanununun zorunluklarına uygun düşmeli ve özgürlüğe saygılı olmalıdır. Evlilik ve çocuk yapma vazgeçilmez hakları olmaksızın insan vakar ve haysiyetinden söz edilemez.» Sonunda çocuklarının sayısını kararlaştırmak, tam aydınlatılmış ana ve babaya aittir. Ana ve baba «Allah, kendileri ve daha evvel dünyaya getirdikleri çocukları ve mensup buldukları toplum önünde sorumluluklarını gözönüne alarak, vicdanlarının sesini dinleyerek ve Allahın kanununu bilerek» bu konuda hareket edecektir.

FAKİR ÜLKELERE ORTAK YARDIM

Papalık tāmiminin ikinci bölümü, özellikle az gelişmiş ülkelerin kalkınmasına ayrılmıştır. Papa, bugüne kadarki fakirlikle mücadeleyi yetersiz bulmakta ve insanların vicdanına seslenmektedir: «Daha fakir olanlar yararına girişilecek hareketleri her-

PAPA ORTANIN SOLUNDA!

kes mali bakımdan desteklemeye hazır mıdır? Devletin kalkınma çabasını hızlandırması için daha fazla vergi ödeyecek midir? Üreticilere daha düşük bedel verilebilmesi için ithal mallarını daha yüksek fiyata satın almaya razı mıdır? Gerekirse, genç milletlerin kalkınmasına yardımcı olarak için gençler, deniz aşırı ülkelere gidecekler midir?»

Papa, gelişmiş memleketlerin üretimlerinin bir kısmını, öteki halkların ihtiyaçlarını karşılamak için ayırmalarını bir görev saymaktadır. Ayrıca zengin ülkeler, «bilgi ve kabiliyetlerini fakir ülkelerin hizmetine verecek eğitmenler, mühendisler, teknisyenler ve bilim adamları» yetiştirmelidirler. Papa, askeri harcamalar kıstarak dünya çapında bir ortak yardım fonunun kurulmasını istemektedir: «Daha fakirlerin yardımına koşmak için askeri giderlerin bir kısmını beslenen büyük bir dünya fonu kurulmalıdır. Fon, yalnız sefaletle mücadele değil, kalkınmayı gerçekleştirmeye yönelcektir: «Ancak dünya çapında bir işbirliği — ki Ortak Fon bu işbirliğinin aynı zamanda sembolü ve aracı olacaktır — kısır rekabetleri yenmeye ve bütün halklar arasında barışçı ve verimli bir işbirliği kurmaya inakân verecektir.»

Bu «dünya çapında işbirliği programı» iki taraflı yardım anlaşmalarıyla güdülen niyetlerden şüphe edilmesini önleyecek ve «yardım görenlerin güvensizliklerini» azaltacaktır. Bu ülkeler, mali ve teknik yardım altında gizlenen ve politik baskılar ile ekonomik hâkimiyet biçiminde ortaya çıkan yeni sömürgeciliğin bazı belirtilerinden Ortak Fon sayesinde daha az endişe duyacaklardır.

Zenginlerin fakirlere yardımını vazgeçilmez bir yükümlülük sayan Papa, dış yardım ilkelerini şöyle sıralamaktadır: «Yardım görenler, politikalarına müdahale edilmemesini, sosyal yapılarını bozmaktan kaçınmasını isteyebileceklerdir. Egemen devletler olarak, kendi işlerini yürütmek, politikalarını çizmek, serbestçe seçtikleri toplum biçimine yönelmek, onların hakkıdır. Rızaya dayanan bir işbirliği kurmak söz konusudur.»

Le Monde Güney Amerika'da yeni sömürgecilik üzerinde duran Papa'nın sözlerinin ABD'nin eleştirisi diye karşılandığını belirtmektedir.

TİCARETTE HAKKANİYET

Papa, dış ticaret yoluyla fakir ülkelerin sömürülmesi meselesi üzerinde, teknik konulara girmekten kaçınmayarak uzun uzun durmaktadır. Bilindiği gibi, fakir ülkelerin sattıkları tarım maddelerinin fiyatları büyük dalgalanmalara uğramakta ve düşme eğilimi göstermektedir. Halbuki zengin ülkelerin sattıkları malların fiyatları devamlı yükselmektedir.

Bu çeşit olmayan alış — veriş dolayısıyla, fakir ülkeler, milyarlarca dolar kaybetmektedirler. Zenginler, fakirlerin ısrarlı taleplerine rağmen, çürüme bir çare bulmayı şimdiye kadar reddetmişlerdir. Papa, bu konuda sunları söylemektedir: «Gelişme hâlinde ülkelere mali ve teknik yardım yapma yolunda girişilen önemli çabalar, yardım sonuçları, zengin ve fakir ülkeler arasındaki ticarî ilişkiler yoluyla kısmen etkisiz bırakıldığı sürece, bir aldatmacadan ibaret kalacaktır. Bir elle verilenin öteki elle geri alındığı intibahına kapılınca, fakir ülkelerin güvenleri sarılacaktır.»

«Serbest mübadele kuralı, milletler arası ilişkileri artık tek başına yönetemez. Pazarda (serbestçe) teşekkül eden fiyatlar çok haksız sonuçlar doğurabilir. Teslim edilmelidir ki, burada ticarî mübadele kuralı olarak

liberalizmin temel ilkesinin yetersizliği söz konusudur.»

«Gelişmiş ülkeler kendi ekonomilerinin içinde, kendi başına bırakılsa rekabetin bozabileceği bir denge kurmuşlardır.» İçerde başka, dışarda başka ilke uygulanamaz. «Millî ekonomi için geçerli olan, gelişmiş ülkeler arasında kabul edilen esas, zengin ülkeler ile fakir ülkeler arasındaki ticarî ilişkilerde de geçerli olmalıdır.» Papa, az gelişmiş ülkelerin sattıkları temel maddelerin fiyatlarını istikrara kavuşturmak, bazı maddelerin üretimini garanti etmek ve genç sanayii desteklemek için milletlerarası bir sözleşme imzalanmasını lüzumlu bulmaktadır: «Belli fiyatların düzenlenmesi bazı üretimlerin garanti edilmesi ve çocukluk çağındaki bazı sanayilerin desteklenmesi için milletlerarası bir sözleşme yapılması fikri, yararlıdır.»

«BARIŞIN YENİ ADI KALKINMADIR»

Papa, «işleri dolayısıyla, sanayileşmeye yeni açılan ülkelerde bulunan» gelişmiş ülkeler temsilcilerine de bir çok nasihat vermektedir: «Bu kişilerin kendi ülkelerinde sosyal anlayıştan yoksun olmadıkları görülür. O halde az gelişmiş ülkelerde çalışırken bireyciliğin insanlık dışı ilkelerine ne den geri döneceklerdir?»

Az gelişmiş ülkelerdeki teknik yardım heyetleri uzmanlarından da çıkar gözetmeden kendilerini vermelerini isteyen Papa, onlara da şu tavsiyede bulunmaktadır: Uzmanları yetiştiren uygarlık, şüphesiz evrensel hümanizm unsurları ihtiva etmektedir. Ama bu uygarlık, ne tektir, ne de tekelcidir. Şartlara uyurulmadan bu uygarlık ithal edilemez.»

Üçüncü Dünyada çalışan gençlerin teşebbüslerini öven Papa, askerlik hizmetinden kalkınmada yararlanılmasını yerinde bulmaktadır. Papa, «Bazı milletlerde askerlik hizmetinin kısmen sosyal bir hizmet, tek kelime ile hizmet hâline getirildiğini öğrenmekten» sevinç duymaktadır.

«Kalkınma, barışın yeni adıdır» diyen Papa, ikinci bölümün sonuç kısmını şöyle bağlamaktadır: «Halklar, kendi kalkınmalarının baş sorumlularıdır. Ama bunu tecrit edilmiş bir ortamda gerçekleştiremezler. Birbirlerini karşılıklı desteklemek için fakir halklar arasında bölgesel anlaşmalar yapılması, onlara yardım yolunda daha geniş birliklere gidilmesi, âhenkli programlar hazırlanması için taraflar arasında daha cesur sözleşmeler yapılması, barışa götüren kalkınma yolunun ilk adımlarıdır.»

POLİTİKACILARA NASİHAT

Papa, sözlerini önce katoliklere, sonra hristiyanlara, müminlere, bütün iyi niyetli insanlara ve devlet adamlarına seslenerek bitirmektedir. Katolikler, Dünya nizamının yenilenmesine katılmalı, bunu kendi işleri bilmelidirler... Pasif biçimde, direktif ve emirleri beklemeden, kendi serbest teşebbüsleriyle bu çabaya yönelmelidirler. Öteki kişilere de Papa sunları söylemektedir: «Öğretmenler, çocukluktan itibaren fakir ülkelere karşı sevgi uyandırmak sizin görevinizdir. Yazarlar, halk arasında karşılıklı yardımlaşmayı geliştiren çabaları ve insanların vicdanlarını rahat ettirmek için kolayca unutmaya eğiliminde oldukları sefalet manzaralarını gözler önüne sermek sizlere düşmektedir.»

Papa, devlet adamlarından da sunları istemektedir:

«Daha etkin bir dünya dayanışması için toplumlarımızı seferber ediniz. Önce halklarımızın kalkınmayı gerçekleştirmek ve barışı korumak için onların liks ve israfları üzerinden vergi alınacağı fikrini kabul ettiriniz.»

Papa, tabiatıyla, iyi niyetlere ve vicdanlara seslenmektedir. Ama azami maddi çıkar peşinde koşan tekeliler ve onların hizmetindeki politikacılar, tek kelime ile mutlu azınlık, insani duygularla bugünkü egoist tutumlarını düzeltecek midir? Esas mesele, bu noktada yatmaktadır.